

Reactie Breed Mensenrechten Overleg op Internetconsultatie WIVO

Het Breed Mensenrechten Overleg (BMO) is een samenwerkingsverband van 22 Nederlandse mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties.¹ We verwelkomen de start van het implementatieproces van de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (CSDDD)² in Nederland en delen graag onze aanbevelingen voor de internetconsultatie voor het concept wetsvoorstel Wet International Verantwoord Ondernemen (WIVO).

Dit is een cruciaal moment om de verplichting om mensenrechten te beschermen, inclusief het recht op een gezonde, schone en duurzame leefomgeving³, onderdeel te maken van de (internationale) bedrijfsvoering. Wij roepen op tot een **sterkere verankering van de participatie en bescherming van mensenrechtenverdedigers, gemeenschappen en andere betrokkenen, en de volledige bescherming van internationaal erkende mensenrechten in het conceptwetsvoorstel**. Daarnaast delen wij de aanbeveling van het MVO Platform om de reikwijdte en het toepassingsbereik van de WIVO volledig in lijn te brengen met de OESO-richtlijnen.⁴

1. Veranker de betekenisvolle participatie van mensenrechtenverdedigers, inheemse bevolking, gemeenschappen en andere betrokkenen in het gehele *due diligence* proces

Mensenrechtenverdedigers spelen een cruciale rol bij het signaleren en aankaarten van mensenrechtenschendingen (al dan niet door bedrijven). Zoals omschreven in de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights: guidance on ensuring respect for human rights defenders*⁵, de Civicus monitor⁶ en ITUC global rights index⁷, worden mensenrechtenverdedigers wereldwijd met toenemende mate bedreigd en aangevallen om hun werk en het uiten van zorgen over de nadelige mensenrechteneffecten van bedrijfsvoering. Dit omvat ook de groeiende bezorgdheid over de rol van het bedrijfsleven bij het veroorzaken van, of bijdragen aan aanvallen op mensenrechtenverdedigers en de inperking van de maatschappelijke ruimte waarin zij opereren.⁸

De OESO-richtlijnen benadrukken het belang van betekenisvolle participatie als integraal onderdeel van *due diligence*-processen.⁹ De huidige conceptwet biedt onvoldoende garanties voor een brede en inclusieve betrokkenheid van mensenrechtenverdedigers, inheemse bevolking, gemeenschappen en andere kwetsbare en/of betrokken groepen. Bedrijven dienen belemmeringen voor deelname van kwetsbare groepen te verwijderen¹⁰ en tegelijkertijd de veiligheid, rechten en autonomie van deelnemers te waarborgen. Ook moet het recht van inheemse bevolking op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) worden

¹ Het [Breed Mensenrechten Overleg \(BMO\)](#) is een samenwerkingsverband van 22 in Nederland gevestigde mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties. We zetten ons al 45 jaar in voor een wereld waar mensenrechten niet ter discussie staan. Onze leden: ActionAid; Aidsfonds; Amnesty International; Arisa; COC Nederland; Cordaid; Defence for Children-ECPAT; Free Press Unlimited; Hivos; Impunity Watch; International Campaign for Tibet; IUCN NL; Justice and Peace; Lawyers for Lawyers; Mondiaal FNV; Nederlands Helsinki Comité; Netherlands Institute for Multiparty Democracy; Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten; Oxfam Novib; Peace Brigades International Nederland; PAX; RNW Media.

² Richtlijn (EU) 2024/1760 van het Europees Parlement en Raad van de Europese Unie van 13 juni 2024 inzake passende zorgvuldigheid in het bedrijfsleven op het gebied van duurzaamheid (PbEU L 2024/1760).

³ [Resolutie A/76/L.75](#), 28 juli 2022, gebaseerd op VN Mensenrechtenraad resolutie [Resolutie 48/13 A/HRC/48/L.23/Rev.1](#), waarin het recht (*Right to Healthy Environment*, of R2HE) erkend werd.

⁴ Zie ook [Nationaal Actieplan bedrijfsleven en mensenrechten](#), 30 juli 2022: "Samen met de OESO-richtlijnen leveren de UNGP's een internationaal geaccepteerd handelingskader voor internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). [...] De overheid verwacht van alle Nederlandse bedrijven dat zij de OESO-richtlijnen onderschrijven en daarnaar handelen."

⁵ [A/HRC/47/39/Add.2](#), 22 juni 2021, The Guiding Principles on Business and Human Rights: guidance on ensuring respect for human rights defenders Report of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises

⁶ [Rights Reversed: A downward shift in civic space \(2019 to 2023\)](#).

⁷ [Global Rights Index - International Trade Union Confederation \(2024\)](#).

⁸ [A/HRC/47/39/Add.2](#), The Guiding Principles on Business and Human Rights: guidance on ensuring respect for human rights defenders Report of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises en het rapport "[Human Rights Defenders and the role of business](#)" van de VN Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises; 23 juni 2021.

⁹ [OESO-richtlijnen](#), Hoofdstuk II commentaar 28.

¹⁰ [OESO-richtlijnen](#) 2.2.h&i, Vragen 2, 8-11, 25.

gewaarborgd. Hierbij kunnen tools zoals *community-based human rights impact assessments* worden gebruikt.¹¹ Of interne richtlijnen zoals de *civic space guidelines*, inclusief die specifiek voor LHBTI mensenrechtenverdedigers, opgesteld door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Zoals erkent in de beleidsnota 'Mensenrechten, Democratie, en de Internationale Rechtsorde' heeft het kabinet de ambitie een betrouwbare partner te zijn en mensenrechtenverdedigers, journalisten en maatschappelijke organisaties beter te ondersteunen in hun werk. Ook is er "*mede namens Nederland een referentie naar mensenrechtenverdedigers opgenomen in de herziene OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen over maatschappelijk verantwoord ondernemen.*"¹²

Wanneer de WIVO de betrokkenheid van mensenrechtenverdedigers, inheemse bevolking, gemeenschappen en andere betrokken groepen niet voldoende verankert, ondermijnt dit ook de bovenstaande ambities van het Kabinet. Wij roepen dan ook op ervoor te zorgen dat Nederland een betrouwbare partner blijft voor mensenrechtenverdedigers, ook bij het ontwikkelen van de WIVO.

Onze aanbevelingen zijn:

- Neem mensenrechtenverdedigers expliciet op in de lijst van betrokkenen in de concept-wetstekst;
- Verplicht bedrijven de effectieve bescherming van mensenrechtenverdedigers mee te nemen in risicoanalyses en mitigatiestrategieën;
- Neem expliciet in de concept-wetstekst op dat inheemse bevolking het recht heeft op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC);
- Bevorder het gesprek tussen Nederlandse en zuidelijke maatschappelijke organisaties en de toezichthouder (ACM) om toe te zien op adequaat toezicht op en kennis van het beschermen van diverse groepen mensenrechtenverdedigers, zoals vrouwelijke, jonge, inheemse, LHBTI mensenrechtenverdedigers en vakbondsvertegenwoordigers;
- Zorg dat overheidsinstanties, waaronder ambassades, inheemse bevolking, gemeenschappen en mensenrechtenverdedigers actief betrekken bij monitoring en dialoog.

2. Volledige bescherming van internationaal erkende mensenrechtennormen

De OESO-richtlijnen verplichten actoren rekening te houden met hun (potentiële) impact op alle internationaal erkende mensenrechten en milieu.¹³ De CSDDD hanteert echter een gesloten lijst waarin er maar naar een beperkt aantal mensenrechteninstrumenten wordt gerefereerd, terwijl er een verwarrende distantie wordt gemaakt tussen de juridische status van verschillende mensenrechtenschendingen.¹⁴ Dit is in strijd met de breedte van bescherming zoals vastgelegd in de OESO-richtlijnen en internationaal recht. We roepen daarom op om bedrijven te verplichten om rekening te houden met de impact op alle internationaal erkende mensenrechten, inclusief het recht op een gezonde, schone en duurzame leefomgeving. Hanteer een holistische benadering die rechten omvat zoals vastgelegd in de VN-verklaring over mensenrechtenverdedigers, de VN-verklaring over inheemse volken, en de Internationale Conventie voor de Rechten van Migrantenarbeiders. Ook raden wij aan om verwarring te voorkomen en de VN verdragen¹⁵, zoals Het Verdrag inzake de uitbanning van

¹¹ Oxfam en FIDH, [Community-Based Human Rights Impact Assessment: The Getting it Right Tool](#), 2016.

¹² [Kamerbrief](#) over voortgang Nationaal Actieplan bedrijfsleven en mensenrechten 2022-2026, 26 oktober 2023 en [Voortgangsrapportage](#) Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten 2024 (NAP), 13 november 2024.

¹³ OESO-Richtlijnen, Hoofdstuk II, para. 2; Hoofdstuk IV, paras. 1-3.

¹⁴ "The human right's abuse directly impairs a legal interest protected in the human rights instrument," CSDDD Annex 1, Part 2.

¹⁵ [Lijst door Nederland geratificeerde mensenrechtenverdragen](#).

alle vormen van discriminatie van vrouwen en ILO conventies die Nederland heeft geratificeerd, en minimaal alle fundamentele ILO conventies¹⁶ op te nemen in de annex van de wet.

3. Breidt de reikwijdte uit en breng de WIVO in lijn met de OESO-richtlijnen

Ten slotte sluiten wij ons aan bij de aanbevelingen van het MVO-platform die oproept de reikwijdte van de WIVO uit te breiden en de verplichtingen van de bedrijven in lijn te brengen met de OESO-richtlijnen. Hierbij denken we o.a. aan een uitbreiding van ondernemingen waarop de wet van toepassing is; het achterwege laten van uitzonderingen (bv. financiering en wapens); het verplichte toepassen van de wet op de hele waardeketen (ook *downstream*). Afstemming met OESO-normen biedt duidelijkheid, versterkt de mensenrechtenbescherming en voorkomt onnodige complexiteit. Het draagt bovendien bij aan beleidscoherentie, zodat steun aan bedrijven niet ten koste gaat van mensenrechten.

Conclusie

Het is van essentieel belang dat Nederland een betrouwbare partner blijft voor mensenrechtenverdedigers, en andere actoren in het maatschappelijk middenveld door te zorgen voor een sterke, coherente en inclusieve implementatie van de onderliggende doelen van het CSDDD. De conceptwet moet betekenisvolle participatie waarborgen, volledige bescherming bieden aan internationaal erkende mensenrechten, en strikt aansluiten bij de OESO-richtlijnen. Alleen dan kan deze wet bijdragen aan een rechtvaardige en duurzame bedrijfsvoering, met respect voor mens en milieu.

¹⁶ [Ratifications of ILO conventions: Ratifications for Netherlands.](#)